

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta/
työ- ja elinkeinojaosto

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta / työ- ja elinkeinojaosto; kuuleminen 18.10.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 VP)

Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntija-lausuntonsa valtion vuoden 2025 talousarvioehdotuksen momentin 32.30.64 (EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n alue- ja rakennepolitiikan ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin, arviomääräraha) toteuttamisesta. Hämeen ely-keskus toimii välittävänä toimieliimenä Hämeen, Kaakkois-Suomen ja Uudenmaan ely-keskusten toimialueella.

Hämeen ely-keskus esittää asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Toimeenpanoon liittyviä kipupisteitä ja ohjelmarahoituksen alueellinen jakautuminen

Yksi keskeisimmistä haasteista kuluvan ohjelmakauden toimeenpanossa on ollut EURA2021 -järjestelmän viivästyminen. Tämä on viivästyttänyt hankkeiden käynnistymistä ja sitä kautta myös maksatuksia ja tulosten syntymistä. Järjestelmän puutteelliset toiminnallisuudet aiheuttivat osaltaan tilanteen ruuhkautumisen ohjelmakauden alussa. Tarvittavat toimet jouduttiin tekemään järjestelmän ulkopuolella ja niiden tallentaminen järjestelmään sen valmistuessa on lisännyt työmäärää merkittävästi. Osa toiminnoista on valmistunut tai valmistumassa vasta syksyllä 2024, mikä edelleen teettää ylimääräistä työtä ja hidastaa aiemmin syntyneen ruuhkan purkamista.

Etelä-Suomen alueen tuki-intensiteetti asukasta kohden on matala (vrt. Alhgrenin esitys), mikä heijastuu käytettävissä olevaan kokonaisrahoitukseen ja sitä kautta henkilöstöresursointiin (tekninen tuki) alueella. Alueen väestö- ja yritysmäärä on kuitenkin korkea, mikä nostaa rahoituksen kysyntää. Hakemusmäärät Etelä-Suomessa ovatkin olleet korkealla tasolla alkukaudesta. Tämä heijastuu myös kielteisten päätösten määrään. Kielteisen päätöksen valmistelu vie aikaa, mikä on pois hakijoiden ohjauksesta, millä voitaisiin varmistaa laadukkaampien ja oikein kohdennettujen hakemusten määrä. Tämä yhdessä EURA2021 -järjestelmän haasteiden kanssa on johtanut kierteeseen, missä ohjelmaan soveltumattomia hakemuksia saapuu runsaasti ja niiden käsittely sitoo resursseja.

Pääasiassa rahoituksen tavoitteet on kuitenkin koettu hyviksi ja tarkoitustaan vastaaviksi. Haastetta on kuitenkin lisännyt toimintaympäristön nopeat muutokset. Yritysten taloudellinen tilanne on haastava, mikä rajoittaa kasvuun ja kehittymiseen käytettävissä olevaa resurssia yrityksissä. Toisaalta julkisten organisaatioiden ja 3. sektorin puolella useat uudistukset (hyvinvointialueet ja TE-uudistus) ovat muuttaneet toimijakenttää, yhdessä useiden toimijoiden rahoitukseen kohdistuvien leikkausten kanssa (esim. järjestökentän rahoitus, koulutuksen rahoitus). Muuttuva toimintaympäristö ja organisaatioiden taloudellinen tilanne haastavat kehittämiseen osallistumista.

Etelä-Suomen alue on hyvin heterogeeninen. Erityisesti Kaakkois-Suomen alueella kohdataan samanlaisia haasteita kuin muualla Itä-Suomen maakunnissa, mutta niiden ratkaisemiseksi käytettävä rahoitus on matalammalla tasolla. Myös Häme on useilla mittareilla katsottuna haasteellista aluetta ja alueen tuki-intensiteetti asukasta kohden matala. Uusimaa puolestaan on useiden elinvoimaa mittaavien mittareiden mukaan keskimäärin hyvin pärjäävä alue, mutta aluekohtaiset erot maakunnan sisällä ovat suuria. Uusimaalle on keskittynyt myös määrällisesti paljon AURA -ohjelman näkökulmasta keskeisiä kohderyhmiä (mm. vieraskieliset, syrjäytymisuhanalaiset nuoret, pitkäaikaistyöttämät, ikääntyvät työntekijät) vaikka heidän suhteellinen osuutensa alueen kokonaisväestöstä ei nousekaan muiden alueiden tasolle.

Keskeisin haaste Etelä-Suomen näkökulmasta järjestelmäongelmien lisäksi on ollut suuri kysyntä ja hakemusmäärä, johon käytettävissä olevilla henkilöresursseilla ei ole voitu vastata riittävällä tehokkuudella.

Hankkeiden tulokset ja vaikuttavuus

Viivästynyt järjestelmäkehitys ja sitä kautta viivästynyt hankkeiden käynnistäminen heijastuu myös tulosten syntymiseen. Useimmat mitattavat tulokset ovat viiveellä syntyviä ja niihin päästään kiinni vasta hankkeiden päätyttyä. Ensimmäiset hankkeet ovat nyt päätymässä ja järjestelmä on vielä puutteellinen siltä osin, että luotettavia tuloksia saataisiin raportoitua.

Tulosten raportointi perustuu ohjelma-asiakirjassa määriteltyihin indikaattoreihin, jotka kattavat vain osan ohjelmassa rahoitettavasti toiminnasta. Niillä mitataan usein hankkeen aikaisia konkreettisia tuotoksia ja tuloksia, ei pitkän aikavälin vaikuttavuutta. Yritystukien osalta hankkeen päättyessä tuloksia kuvaavat indikaattorit perustuvat hakijoiden itse arvioimiin ja ilmoittamiin tietoihin.

ESR+ Indikaattoreilla seurataan esimerkiksi osallistuneiden henkilöiden määriä ja heidän siirtymiä koulutukseen ja työelämään. Useissa kehittämishankkeissa pyritään vaikuttamaan esimerkiksi työllisyyttä ja hyvinvointia edistäviin moniammatillisiin rakenteisiin, useiden organisaatioiden verkostoina. Toiminnan tuloksia voidaan kyllä mitata pilotointiin osallistuvien henkilöiden työllistymisellä, mutta todellinen vaikuttavuus tulee palvelurakenteen muutoksen kautta, jonka vaikutukset näkyvät vasta pitkällä viiveellä. Tällöin on jo vaikeaa/mahdotonta erotella yksittäisen hankkeen vaikutus kokonaisuuteen ja vaikutusten arviointi edellyttää erillistä arviointia.

Hankkeissa saavutetaan kuitenkin merkittävä määrä osallistujia ja yrityksiä, joiden osaamista ja toimintaa kehitetään (vrt. Ahlgrenin esitys) ja näiden osalta voidaan mitata hankkeiden päätyttyä tuloksia. Suorilla yritystuilla on tällä hetkellä tuettu yli 300 yritystä Etelä-Suomessa. Näissä yrityksissä on tavoitteena tukea liikevaihdon ja/tai viennin kasvua tai uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämistä, mikä realisoituu esimerkiksi uusina työpaikkoina vasta paljon myöhemmin. Tällä hetkellä käynnissä olevissa alueellisissa ESR+ hankkeissa Etelä-Suomessa on hanketoteuttajien arvioiden mukaan tavoitteena saada pitkäkestoisesti toimintaan mukaan lähes 9 000 työtöntä, yli 6 000 opiskelijaa, lähes 6 000 työssä olevaa ja noin 3 500 työelämän ulkopuolella olevaa, joiden työllistymistä, osaamista ja yhteiskuntaan osallisuutta kehitetään samalla kun niitä tukevia palvelurakenteita kehitetään.

Lausunnon laati rahoitusyksikön päällikkö Niina Lamberg, Hämeen ely-keskus